

Római kori épületmaradványok feltárása Budaújlakon

(Budapest, II. ker., Ürömi utca 37.,
Hrsz.: 14843/1)

Az Ürömi utca 37. szám alatti telket a Barcza-Bau Kft. vásárolta meg, hogy azon többlakásos társasházat építsen. A régészeti védelem miatt 2006. novemberében Kárpáti Zoltán (BTM Középkori Osztály) vezetésével próbafeltárás zajlott a területen. Az általa feltárt és dokumentált régészeti jelenségek alapján került sor 2007. május 24. és június 25. között a megelőző feltárássra.

A 40 m hosszú és kb. 15 m széles, elnyújtott formájú, enyhe ívben megtörő telek, kelet-nyugati irányban húzódik az Ürömi utca és a Felhévizi köz között. A feltárás során biztonságtechnikai okokból az Ürömi utcai járdától 2 m, a dél felé szomszédos épülettől, annak rossz állapota miatt szintén 2 m széles biztonsági sávot el kellett hagyni.

A kutatást gépi földmunka előzte meg, amelynek során a felső, kb. 170-180 cm vastag újkori réteget távolítottuk el. Közvetlenül alatta helyezkedett el az a sötétbarna színű, humuszos réteg, amelyben a telek nagyságát meghaladó méretű, római kori épület alapfalai kerültek elő. (1. kép) Sajnos a maradványok az újkori rétegekhez való közelségük miatt csak a falalapozásokra korlátozódtak (2. kép), járószint vagy egyéb hozzájuk tartozó római kori objektum nem maradt meg. A falak állapota némileg eltérő volt a telek

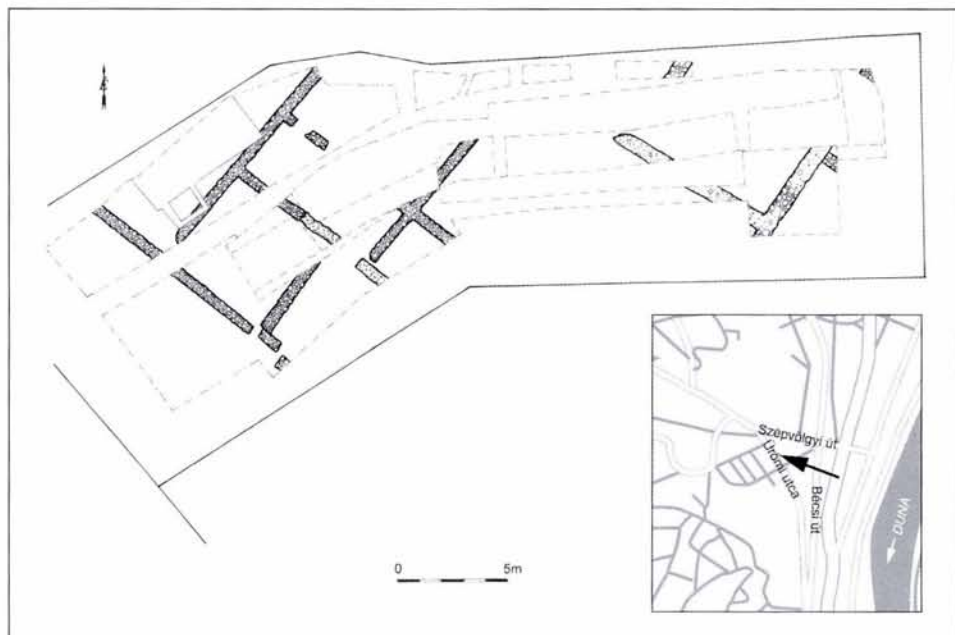
Excavation of Roman period building remains in Budaújlak

(Budapest II, 37 Ürömi Street,
Lrn: 14843/1)

The Barcza-Bau Kft. purchased the lot at 37 Ürömi Street to construct a residential building. Since this is a listed territory, Zoltán Kárpáti archaeologist (BHM Medieval Department) conducted test excavations on the territory in November 2006. The preventive excavations were conducted between May 24 and June 25, 2007 based on the archaeological phenomena unearthed and documented by him.

The 40 m long and circa 15 m wide elongated lot, which breaks in a slight arch, extends in an east-west direction between Ürömi Street and Felhévizi Lane. For safety reasons, a 2 m broad strip had to be left by the pavement on Ürömi Street as well as another 2 m broad strip by the neighboring building to the south due to its poor condition.

Mechanical earth moving preceded the investigation, removing about 170-180 cm thick modern layer. The dark brown humic layer lay right under it. In this layer we uncovered the foundation walls of a Roman period building which extended beyond the lot (Fig. 1). Regrettably, the remains lay too close to the modern layer, and only the foundation walls were preserved (Fig. 2): no floor levels or other Roman features were found. The condition of the walls was slightly different on the

1. kép: Az ásatási terület összesítő rajza
 Fig. 1: Summary ground plan of the excavation territory

keleti és nyugati oldalán. A keleti oldalon egy falkiszédéshez csatlakozó fal esetében ennek struktúrája is megfigyelhető volt, míg a keleti oldalon csak az alapozás alsó 1-2 kőSORA maradt meg. A feltárt alapfalak északkelet–délnyugati és északnyugat–délkeleti tájolásúak, tehát irányukban egymással párhuzamosak, vagy egymásra merőlegesek voltak. Kisebb-nagyobb méretű sárgásfehér mészkövekből, 50-55 cm szélességben, szinte kivétel nélkül kötőanyagot mellőzve, szárazon készültek. (3. kép) Eltérő megoldást csak egyetlen esetben lehetett megfigyelni, a nyugati oldalon, ahol az egyik fal alapozása kavics és habarcs keverékéből állt (4. kép). A keleti oldalon előkerült, már csak falkiszédések formájában meglévő falak kialakítása nem ismert. A kutatott terület két oldalán meglévő falak abban is különböztek egymástól, hogy indítási szintjük a telek

eastern and the western sides of the lot. A part of the wall structure could also be observed in a wall joining a removed wall to the east, while in the east, only the lower 1-2 rows of the foundation were preserved. The foundation walls brought to light had a northeast-southwest and a northwest-southeast orientation, which means that they were either parallel or perpendicular to one another. They were built in a width of 50-55 cm from limestone blocks of various sizes using mostly a dry wall technique without mortar (Fig. 3). A different solution could only be observed in a single case on the western side where the foundation of a wall was composed of a mixture of pebbles and mortar (Fig. 4). The technology used to build the walls preserved in the form of removed walls in the east is not known. Another difference between the walls preserved in the two parts of the

2. kép: Az ásatási terület az előkerült római falakkal nyugat felől
 Fig. 2: Excavation territory with the uncovered Roman walls from the west

3. kép: Agyagba rakott falak részlete
 Fig. 3: Detail of walls laid in clay

4. kép: Habarcsos, kavicsos falalapozás
 Fig. 4: Wall foundation from mortar and pebbles

keleti részén a nyugati oldalhoz képest 1-1,5 m-rel volt mélyebben. Ez az eltérés feltehetőleg a korabeli, természetes lejtéshez igazodó épületkialakításnak volt köszönhető. Az egykori épületalapozások zömmel *opus spicatum* technikával készültek, míg a felmenő falak struktúráját már csak egy helyen tudtuk megfigyelni. Ennek alsó kősorai ugyancsak a technikával készültek, majd erre kerültek a sárgásfehér habarcsba rakott, vízszintesen fektetett tört mészkövek. (5. kép)

A feltárt, egymással kapcsolatban lévő falak mindenesetre egy nagyobb kiterjedésű, szabályos alaprajzi sémát mutató épület részeként értelmezhetőek. Átépités, ill. hozzáépítés két esetben volt megfigyelhető, ezért az építményt feltehetőleg hosszabb ideig, beosztását némileg módosítva, átépitve használhatták. Az ásatás során a falakat fedő újkori réteg alsó részéből *tegulák* és *imbrexek* nagyszámú töredéke került elő, amelyek minden bizonnyal a korabeli födémszerkezethez tartoztak. A kísérő leletek száma a csekély vertikális kiterjedésnek köszönhetően szinte elenyésző és jobbra újkori anyaggal kevert. Jelentős hányadát *terra sigillata* töredékek alkotják, ill. előkerült egy levél- vagy indaformájú stukkó töredéke is.

A római leletek mellett számottevő mennyiségű őskori kerámia (DVK, Biller Anna meghatározása) töredéke származik abból a sötétbarna földrétegből, amelybe a római falakat is vágták. Ez utóbbi leletcsoporthoz tartozó régészeti jelenség nem került elő, így feltételezhetően eróziós folyamat következtében kerültek a területre. A kelet felé vastagodó barna földréteg alatt tömör, köves-kavicsos réteg került elő, amely már a szomszédos Felhévizi utca 7. és az Ürömi út 31. számú ásatáson is több rétegben, nagy felületben megfigyel-

lot was that their starting level was 1-1.5 m deeper in the east than in the west, probably due to the design of the building that was adjusted to the contemporary natural slope of the area. The foundations walls were generally made using a *opus spicatum* technique. The structure of the wall itself is indicated by a single wall, the lower stone rows of which were also built using the same technique. The horizontally laid broken limestone blocks were laid in yellowish white mortar on top of these rows (Fig. 5).

In any case, the uncovered interlinked walls can be interpreted as parts of a larger building displaying a regular ground plan. Reconstruction and expansion could be observed in two cases. This means that the construction was probably used for a long period, during which the interior arrangement was somewhat modified and reconstructed. A large number of *tegula* and *imbrex* fragments were recovered in the lower part of the modern layer that covered the ruins and which certainly belonged to the roof structure. The number of the finds is minimal owing to the low vertical extent of the strata, and these are generally mixed with modern materials although a significant proportion of the material comprised Samian ware fragments. A fragment of a leaf- or tendril-shaped stucco was also recovered.

Beside Roman finds, a significant number of prehistoric shards (TLP, identified by Anna Biller) came from the dark brown earth layer the Roman walls were built into. No archaeological phenomenon linked with this latter find group could be identified: the finds were probably carried here by erosion processes. A compact pebbly-stony layer was found under the brown earth layer thickening

hető volt. (FACSÁDY 2002, 136; KÁRPÁTI 2005, 210) Ez a jelenség egy hajdani vízfolyás medreként értelmezhető és minden bizonnyal kapcsolatba hozható az ún. Szépvölgyi árokka. A fenti ásításokon egyébként nem került elő olyan fal vagy régészeti objektum, amely összekapcsolható lenne a most feltárt maradványokkal, bár ez inkább az újkori bolygatás mértéknek semmint az egykori épület csekély kiterjedésének köszönhető. Az Ürömi út 45. szám alatt viszont egy északkelet–délnyugat irányú római fal alsó kőora maradt meg (FACSÁDY 2001, 136), ezek az azonos tájolású maradványok akár csatlakozhatnak az itt előkerült falalapozásokhoz.

A feltárt falak mindenestre nagy alapterületű, többszörösen tagolt, egyes részein átépítés nyomait őrző épülethez tartoztak, amely az előkerült *terra sigillaták* tanúsága szerint (lezoux-i és rheinzaberni darabok, Vámos Péter meghatározása) legkorábban már a 2. század közepén felépülhetett. A lelőhely topográfiai helyzete (a katonaváros déli széle) leginkább azt valószínűsít, hogy az épület valamiféle kapcsolatba hozható a Budaujlak területén részleteiben feltárt teleppel (FACSÁDY 1996, 16; 1999, 21; FACSÁDY–KÁRPÁTI 2001, 14–20; BERTIN 1997, 18–26; 1998, 40–48; 1999, 26–36; HABLE 2002, 267–274), ám annak emlékei általában korábbiak, ill. a kérdéses időszakban már a *canabae legionis* nagy nyugati temetője húzódott a helyén. (FACSÁDY 1996, 14–21; 1999, 20–25; HABLE 2000, 14–20; TOPÁL 2003, 162) A közeli Ürömi utca 11. szám alatt 3. századra datált tégláégető kemencék kerültek elő (FACSÁDY 1997, 14–17), ettől délebbre pedig az Ürömi utca 4–6. számú telken a katonai temető részlete, amelyet a későbbiekben, egy fazekaskemence tanúsága szerint, szintén ipari célokra hasz-

eastwards, which could be observed over large surfaces and in subsequent layers during excavations in the neighboring lots of 7 Felhévizi Street and 30 Ürömi Street. (FACSÁDY 2002, 136; KÁRPÁTI 2005, 210) This phenomenon can be interpreted as part of the basin of a former water course, and can most probably be linked with the so-called Szépvölgyi ditch. During these excavations, no walls or other archaeological features that could be linked with the remains uncovered this time were unearthed, although this is rather due to the extent of modern disturbances than to the small size of the building. However, the lower stone row of a northeast-southwest running Roman wall was preserved at 45 Ürömi Street (FACSÁDY 2001, 136), and these remains with their identical orientations may very well be linked to the wall foundations unearthed in our lot.

The uncovered walls certainly belonged to a large building divided into several rooms and preserving traces of reconstructions at certain points. Based on the Samian ware material (items from Lezoux and Rheinzabern based on Péter Vámos's identification), the building may have been constructed in the middle of the AD 2nd century at the earliest. The topographic position of the site (the southern edge of the Military Town) suggests that the building can be connected with the settlement uncovered in parts on the territory of Budaujlak. (FACSÁDY 1996, 16; 1999, 21; FACSÁDY–KÁRPÁTI 2001, 14–20; BERTIN 1997, 18–26; 1998, 40–48; 1999, 26–36; HABLE 2002, 267–274) These remains, however, are older, and the large western cemetery of the *canabae legionis* already occupied its place in the relevant period. (FACSÁDY 1996, 14–21; 1999, 20–25; HABLE 2000, 14–20; TOPÁL

5. kép: Falszövet részlete a keleti szektorban
 Fig. 5: Fragment of the wall structure in the eastern sector

nosítottak. (FACSÁDY-KÁRPÁTI 2005, 212–213) Az jelenleg nem tisztázható, hogy ezekkel az ipari emlékekkel milyen viszonyban állt a most feltárt épület részlete, annyi azonban bizonyos, hogy ilyen jellegű tevékenységre utaló nyomok az ásatáson nem kerültek elő. Bár nem zárható ki annak lehetősége, hogy párhuzamos működés esetén az egykori tulajdonos valamiféle szerepet játszott ezen közeli tevékenységnek lebonyolításában, koordinálásában (talán csak egyszerű egymás mellett életről volt szó). Valószínűbbnek tűnik, legalábbis a *terra sigillaták* alapján, hogy az épület nem volt hosszú ideig használatban és a terület hasznosításának 3. századi funkcióváltását már nem élte meg.

Szintén nyitott kérdés, hogy az alig 60-70 m-re, a közeli Daru utcában, 1981-ben előkerült életnagyságú, márványból készült ún. helytartó szoborral (PETŐ 1984, 269–272) van-e valamiféle kapcsolata a feltárt maradványoknak.

Amennyiben az épület helyét térképre vetítjük, szembevetendő, hogy elhelyezke-

2003, 162) Brick kilns were found from the AD 3rd century at the nearby 11 Ürömi Street site (FACSÁDY 1997, 14–17) while a section of the military cemetery was uncovered south of here on lot 4-6 Ürömi Street. This territory was later also used for industrial purposes based on the find of a pottery kiln (FACSÁDY-KÁRPÁTI 2005, 212–213). It cannot yet be clarified what connection existed between the part of a building unearthed this year and these industrial remains. It is, nevertheless, certain that no traces of similar industrial activities were discovered during the excavations. It cannot, however, be excluded that if these structures existed in parallel, the owner played certain role in the execution and co-ordination of these nearby activities (or perhaps simply coexisted with them). It seems more probable, at least based on the Samian ware material that the building was not used for a long time and was no longer in use when the function of the territory changed in the AD 3rd century.

Another unresolved question is whether the recovered remains had anything to

désével beleillik azon budai hegyvidéki villák sorába, amelyek a mai Bécsi – egykor a katonavárost nyugatról határoló útra fűzve helyezkedtek el: Csúcshegy, Testvérhegy, Kapucinus domb, Szépvölgyi út 41. (Összefoglalva: PÓCZY 1971, 85–100; PÓCZY–ZSIDI 1986, 131–145; ZSIDI 1994, 292–311) Bár az utóbbi helyszínnel kapcsolatban Póczy Klára vetette fel a gondolatot, hogy itt egy császárkultuszhoz kapcsolódó *Iuppiter Teutanus* szentély állott (PÓCZY 1999, 203), a most előkerült emlékek földrajzi helyzete alapján valószínűsíthető, hogy egy újabb, villa jellegű épület részletei kerültek napvilágra.

Anderkó Krisztián

do with the life-size marble so-called proconsul's statue unearthed 60–70 m from here in nearby Daru Street in 1981 (PETŐ 1984, 269–272).

It becomes conspicuous that when the site of the building is marked in a map it fits into the series of villas in the Buda hills that were distributed along the Roman road (actually Bécsi Road) that edged the Military Town to the west: Csúcshegy, Testvérhegy, Kapucinus hill and, 41 Szépvölgyi Road. (For a summary: PÓCZY 1971, 85–100; PÓCZY–ZSIDI 1986, 131–145; ZSIDI 1994, 292–311) Although Klára Póczy has suggested with regard to the last site that a *Iuppiter Teutanus* shrine linked to the emperor's cult may have stood here, the geographical position of the remains unearthed this year suggests that what has been brought to light are parts of another villa-like building.

Krisztián Anderkó

Irodalom/References:

BERTIN 1997 – Bertin, P: Előzetes jelentés a budaújlaki temető leletmentő ásatásáról (Preliminary report on the excavations at the Budaújlak cemetery). Aqfüz 3 (1997) 18–26.

BERTIN 1998 – Bertin, P: Előzetes jelentés a Bécsi út 44. sz. alatt végzett leletmentésről (Preliminary report on the rescue excavations carried out at 44 Bécsi Street). Aqfüz 4 (1998) 40–48.

BERTIN 1999 – Bertin, P: Előzetes jelentés a Bécsi úti temető déli részletének feltárájáról III. (Preliminary report on the excavations in the southern sections of the Bécsi Road cemetery, III). Aqfüz 5 (1999) 26–36.

FACSÁDY 1996 – Facsády A.: Kutatások az aquincumi katonai territórium déli részén: Budaújlak (Bp. II. ker.) a római korban (Research on the southern part of the Aquincum military territorium: Budaújlak in the Roman Period). Aqfüz 2 (1996) 14–21.

FACSÁDY 1997 – Facsády A.: Ipari emlékek az aquincumi katonaváros délnyugati részén (Industrial monuments in the southwestern section of the Military town). Aqfüz 3 (1997) 14–17.

FACSÁDY 1999 – Facsády A.: Újabb temetőrészlet feltárása Budaújlak déli részén (New excavations at the cemetery in the southern section of Budaújlak). Aqfüz 5 (1999) 20–25.

- FACSÁDY-KÁRPÁTI 2001 – Facsády A. – Kárpáti Z.: Korarómai település és partvédelem maradványai Budaújlak déli részén (Early Roman settlement and remains of bank defence in the southern part of Budaújlak). *Aqfűz* 7 (2001) 14–20.
- FACSÁDY 2001 – Facsády A.: Budapest, II. ker., Ürömi út 45. (Budapest II, 45 Ürömi Street – Szépvölgyi Road). *Aqfűz* 7 (2001) 136.
- FACSÁDY 2002 – Facsády A.: Budapest, II. ker., Felhévizi utca 7. – Ürömi utca 31. számú telken végzett feltárás (Excavations on the lot at Budapest II, 7 Felhévizi Street – 31 Ürömi Street). *Aqfűz* 8 (2002) 136.
- FACSÁDY-KÁRPÁTI 2005 – Facsády A. – Kárpáti Z.: Budapest, II. ker., Ürömi utca 4–6. *Aqfűz* 11 (2005) 212–213.
- HABLE 2000 – Hable T.: Temetőrészlet a Bécsi út keleti oldalán (Cemetery Segment on the Eastern Side of Bécsi Street). *Aqfűz* 6 (2000) 14–20.
- HABLE 2002 – Hable T.: Óbuda-Újlak római kori topográfiájának vázlata (Die Skizze der römerzeitlichen Topographie von Óbuda-Újlak). *BudRég* 35 (2002) 267–274.
- KÁRPÁTI 2005 – Kárpáti Z.: Budapest, II. ker., Felhévizi utca 7. *Aqfűz* 11 (2005) 210–212.
- PETŐ 1984 – Pető M.: Római férfi szobor a Budapest, II. ker., Daru u. 2/b-ből (Römische Männerstatue. Fundort: Budapest, II. Daru u 2/b). *BudRég* 25 (1984) 269–272.
- PÓCZY 1971 – Póczy K.: A békásmegyeri villa és az Aquincum környéki gazdaságok a markomann háborúk után (Die Villa von Békásmegyer und die Gutshöfe in der Umgebung von Aquincum nach den Markomannkrieg). *BudRég* 22 (1971) 85–100.
- PÓCZY 1999 – Póczy K.: Iuppiter Optimus Maximus Teutanus Aquincumban (Iuppiter Optimus Maximus Teutanus in Aquincum). In: Gaál A. (szerk.), *Pannoniai kutatások. A Soproni Sándor emlékkonferencia előadásai* (Böleske, 1998. október 7.). Szekszárd 1999, 201–225.
- PÓCZY-ZSIDI 1986 – Póczy, K. – Zsidi, P.: Villen und Gutshöfe. In: H. Polenz (Hrsg.), *Das römische Budapest*, 1986, 131–145.
- TOPÁL 2003 – Topál, J.: Die Gräberfelder von Aquincum. In: Zsidi, P. (Red.), *Forschungen in Aquincum*. 2003, 161–167.
- ZSIDI 1994 – Zsidi, P.: Die römische Villa von Kaszás-dűlő – Csikós utca und die Frage der Villen im Territorium des Munizipiums von Aquincum. *Balácai Közlemények* 3 (1994) 292–311.